

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота

Порівняльний аналіз префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах (на матеріалі лексикографічних джерел)

Ільченко Марія Вікторівна

студентки групи Па-06-21

факультету германської філології і перекладу

денної / заочної форми здобуття освіти

Спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник

кандидат філологічних наук,

доцент Мелешкевич Л. М.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка ЄКТС _____

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
The Department of English Philology and Philosophy of Language

Course Paper

**A Comparative Analysis of Prefixes with Negative Meaning in English and
Ukrainian (Based on Lexical Sources)**

Ilchenko Mariia Viktorivna

Group Pa-06-21

The Faculty of Germanic Philology and Translation

Full-Time Study

Study by Correspondence

Speciality 035 Philology

Research Adviser

Assoc. Prof. **Meleshkevych L. M.**

PhD (Philology)

Kyiv –2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРЕФІКСАЛЬНОГО СПОСОБУ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ	
ЗАПЕРЕЧЕННЯ.....	6
1.1 Поняття мовної категорії заперечення.....	6
1.2. Аналіз досліджень префіксального способу вираження категорії	
заперечення в англійській та українській мовах.....	8
Висновки до розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРЕФІКСІВ ІЗ ЗАПЕРЕЧНИМ	
ЗНАЧЕННЯМ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ.....	
2.1. Етимологічні характеристики префіксів із заперечним значенням в	
англійській та українській мовах.....	11
2.2. Морфологічні характеристики лексичних одиниць із заперечними	
префіксами в англійській та українській мовах.....	13
2.3. Продуктивність заперечних префіксів в англійській та українській	
мовах.....	15
Висновки до розділу 2.....	16
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	18
РЕЗЮМЕ.....	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	20
ДОДАТОК.....	22

ВСТУП

Актуальність дослідження. Заперечення виступає однією з найбільш важливих категорій мови, оскільки корелює з основними розумовими операціями. Універсальність заперечення випливає з вродженого бажання людини диференціювати об'єкти та явища навколишньої дійсності та їх відображення у мові. У сучасній лінгвістиці заперечення займає чільне місце як одна з її парадигм. Так, заперечення розглядається насамперед як семантичний компонент речення, який вказує на те, що мовець вважає зв'язок між елементами речення неіснуючим або що відповідне стверджувальне твердження вважає хибним. Категорія заперечення в англійській та українській мовах характеризується розгорнутою, складною системою засобів вираження та різноманітною семантикою, яка продовжує привертати увагу дослідників, незважаючи на давню традицію її вивчення. Ціла низка лінгвістів досліджувала питання вираження заперечення протягом багатьох років, проте й досі у науковій літературі залишається відсутність консенсусу щодо категоріальної класифікації заперечення, де визначення варіюються від логіко-граматичних, морфологічних та синтаксичних до концептуальних категорій. Лінгвістична категорія заперечення в англійській та українській мовах залишається актуальною для подальших досліджень. Лінгвісти досліджують поняття заперечення не лише стосовно слів і виразів, а й на рівні морфем. Заперечувальні префікси, що служать засобом вираження ознак протиставлення, характерні не тільки для української та англійської мов, але зустрічаються і в інших мовах, що володіють розвиненою системою префіксації. Ряд дослідників займалися вивченням різних аспектів категорії заперечення: А. Паславська (Паславська, 2005), К. Медвідь, С. Швачко (Медвідь & Швачко 2014), Л. Кардаш (Кардаш, 2007), І. Комарницька (Комарницька, 2011) та багато ін., проте наукові праці з обраної теми дослідження носять фрагментарний характер, в недостатній мірі розкривають категорію заперечення, зокрема з точки зору морфемного та частотного аналізу. Саме тому тема порівняльного аналізу префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах залишається актуальною.

Мета роботи – здійснити порівняльний аналіз префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття мовної категорії заперечення;
- здійснити аналіз досліджень префіксального способу вираження категорії заперечення в англійській та українській мовах;
- навести етимологічні характеристики префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах;
- представити морфологічні характеристики лексичних одиниць із заперечними префіксами в англійській та українській мовах;
- проаналізувати продуктивність заперечних префіксів в англійській та українській мовах.

Матеріалом дослідження слугує Новітній англо-український, українсько-англійський словник С. М. Крисенка (НАУС).

Теоретична значимість. В даній роботі систематизовані різні підходи до визначення категорії заперечення у лінгвістиці, окреслено префікси із заперечним значенням в українській та англійській мовах.

Практичне значення. Матеріали дослідження можуть використовуватися в процесі навчання студентів філологічних спеціальностей; в теорії та практиці перекладу, застосовуватись при складанні підручників та навчально-методичних посібників, направлених на вдосконалення викладання англійської мови в учбових закладах; на різних типах занять з лексики та морфології української та англійської мов, а також для подальшого більш детального вивчення обраної проблематики.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загального висновку та списку використаної літератури, що нараховує X найменувань. Загальна кількість сторінок – 23, з них основного тексту – 15 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕФІКСАЛЬНОГО СПОСОБУ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЗАПЕРЕЧЕННЯ

1.1. Поняття мовної категорії заперечення

У центрі уваги багатьох дослідників сучасної лінгвістики знаходиться категорія заперечення. Заперечення, як лінгвістична універсалія, проявляється в різних аспектах, таких як логіка, граматики та синтаксис. Заперечення виступає як окрема мовна категорія, що позначає відсутність об'єктивних зв'язків, предметів, явищ та їх індикаторів у дійсності. Проблема заперечення займає важливе місце в теорії граматики, привертаючи увагу широкого кола вчених.

Загалом, мовна категорія заперечення – це лінгвістичне поняття, яке стосується способів вираження заперечення або відмови в мові. Заперечення може відноситися до дій, тверджень, існування об'єктів чи будь-яких інших аспектів, які можуть бути підтверджені або заперечені. У кожній мові існують різні способи вираження заперечення, які можуть мати свої граматичні, синтаксичні та лексичні особливості.

А. Паславська зосереджує увагу на тому, що феномен заперечення є унікальною концептуальною категорією, яка має подвійні характеристики. Вона функціонує і як лінгвістична категорія, що виявляється в морфології слів, семантичному змісті лексики та синтаксичній структурі суджень, і як ментальна категорія, що відображає активні норми свідомості в мові. Крім того, лінгвістична категорія заперечення, вкорінена в концептуальну категорію, також виражається цілісними засобами. І навпаки, формальні показники також можуть сприяти вираженню цінностей, пов'язаних з іншими категоріями, такими як модальність (Паславська, 2005: 28).

В науковій літературі сьогодні існує чимало підходів до класифікації засобів вираження мовної категорії заперечення. Так, К. Медвідь, виділяє три основних способи вираження категорії заперечення: заперечні займенники (типу nobody, ніхто, нічого, ніхто), заперечні прислівники (як ніколи) і заперечні

сполучники (типу ні...ні, не... ні) [Медвідь & Швачко, 2014]. Л. Войналович виділяє шість способів вираження мовної категорії заперечення: заперечні афікси, заперечні частки, займенники та прислівники, заперечні сполучники, прийменники та імпліцитну форму заперечення (Войналович, 2016). Дослідження Jespersen O. розкривають розгорнуту систему мовних засобів для передачі заперечення. Ці засоби можна знайти в лексичних, фразеологічних і синтаксичних структурах, де зв'язок між елементами речення вважається відсутнім.

Загалом можна виокремити наступні способи реалізації категорії заперечення:

– граматичний. Передбачає використання спеціальних слів або часток, які перетворюють ствердні речення на заперечні. Наприклад, в англійській мові частка «*not*» використовується для заперечення (*I don't like it*), а в українській — «не» або «ні» (*Я не люблю це*). Деякі іменники, такі як *невдача* та *відсутність*, також передають заперечення. Заперечні прислівники типу *hardly, scarcely i never* несуть негативну семантику;

– морфологічний. Заперечення може бути виражено через морфологічні зміни, такі як префікси або суфікси із заперечним значенням. Наприклад, в українській мові префікс «без-» вказує на відсутність чогось (*безсмертний, безлад*).

– лексичний. Деякі слова самі по собі містять заперечне значення. Наприклад, в англійській «*never*» означає «ніколи», а в українській «жодний» означає «ні один»;

– синтаксичний. Деякі мовні конструкції реалізують заперечення через розташування слів у реченні або використання подвійного заперечення. Наприклад, в англійській подвійне заперечення вважається помилкою (вираз *I don't need no help* не буде граматично правильним, в такому випадку використовується *I don't need help*), тоді як в українській це може підсилювати заперечне значення (*Я ніколи не бачив нічого подібного*);

– заперечення на рівні речення та дискурсу. Заперечення може використовуватися не лише в окремих реченнях, але і в ширшому контексті, наприклад, щоб заперечувати ідеї або ставити під сумнів твердження (Jespersen, 1917).

Мовна категорія заперечення є важливим інструментом для вираження негативних або протилежних значень як в українській, так і в англійській мовах. В обох мовах заперечення може бути виражено за допомогою граматичних часток, таких як «не» в українській та «not» в англійській, а також лексичними елементами, як «ніщо» та «nothing». Синтаксичні особливості, зокрема подвійне заперечення, вказують на відмінності: в українській мові воно підсилює заперечення, тоді як в англійській мові вважається граматично некоректним. Морфологічні засоби, зокрема префіксальний спосіб вираження категорії заперечення в англійській та українській мовах додають складності та багатогранності в структурі заперечення в обох мовах, відображаючи різні підходи до цієї категорії, саме їх розглянемо у наступному параграфі більш детально.

1.2. Аналіз досліджень префіксального способу вираження категорії заперечення в англійській та українській мовах

Префіксальний спосіб вираження категорії заперечення передбачає використання префіксів, які надають словам заперечного або протилежного значення. Цей спосіб доволі розповсюджений як в англійській, так і в українській мовах, проте спостерігаються деякі відмінності в застосуванні та поширенні.

Філологиня І. Комарницька називає морфологічну категорія заперечення однією з фундаментальних у розвитку англійської мови, адже до її складу відноситься 15 негативних префіксів: un-, dis-, di-, mis-, de-, non-, be-, counter-, a-, under-, il-, mal-, pre-, ter-, ex- (Комарницька, 2011). Г. Верба розглядає заперечення за допомогою префіксів як одну із найрозповсюдженіших форм вираження заперечення в англійській мові. Найбільш вживаними префіксами з заперечним значенням у англійській мові автор визначає il-, ir-, im-, in-, -un-, dis-, mis-, de-, anti- (Верба, 1995: 57). В контексті даної роботи ми розглянемо найбільш розповсюджені префікси, що виражають заперечення.

В англійській мові префікси із заперечним значенням зазвичай додаються до основи прикметників, дієслів або іменників, щоб створити слова з

протилежним або заперечним значенням. Основні префікси, що виражають заперечення в англійській мові, включають:

– un- (використовується для позначення протилежності та заперечення): *happy – unhappy* (НАУС: 468), *belief – unbelief* (НАУС: 466).

– in- (використовується перед словами, що починаються на приголосний, для позначення заперечення чи протилежності): *visible – invisible* (НАУС: 323), *complete – incomplete* (НАУС: 315);

– im- (вживається перед словами, що починаються на «m» або «p»): *possible – impossible* (НАУС: 313), *material – immaterial* (НАУС: 312);

– il- (застосовується перед словами, що починаються на «l»): *legal – illegal* (НАУС: 311), *legible – illegible* (НАУС: 311);

– ir- (використовується перед словами, що починаються на «r»): *responsible – irresponsible* (НАУС: 324), *regular – irregular* (НАУС: 324);

– non- (позначає відсутність або протилежність): *productive – non-productive* (НАУС: 364), *existence – non-existence* (НАУС: 364).

В українській мові префікси із заперечним значенням також широко використовуються, переважно додаються до дієслів, прикметників та іменників. Л. Кардаш вважає одним із найпродуктивніших у вираженні заперечення префікс «не-» та префікс «без-», який позначає відсутність того, що назване мотивувальним словом, передусім у прикметниках, співвідносних з іменними конструкціями: *безкрилий – без крил* (НАУС: 512), *безбородий – без бороди* (НАУС: 510), *безбарвний – без барв* (НАУС: 510). Як різновид заперечного префікса не- може бути представлений префікс ні-, особливістю якого є творення заперечних займенників, що вказують на абсолютну відсутність ознаки. Складні префікси зне- і обез- у сучасній українській мові слугують для творення слів зі значенням позбавлення того, що назване їхньою кореневою частиною. Слова із заперечними префіксами а-, анти-, дис- (дес-), ін- (іл-, ім-, ір-) у сучасній українській мові маловживані: *моральний – аморальний* (НАУС: 499), *токсичний – антитоксичний* (НАУС: 501) (Кардаш, 2007).

Основні ж префікси, що позначають заперечення або протилежність, включають:

– не- (найпоширеніший префікс, який додається до дієслів та прикметників для вираження заперечення): *віра – невіра* (НАУС: 766), *гідний – негідний* (НАУС:768);

– без- (використовується для позначення відсутності чогось або негативного значення): *людний – безлюдний* (НАУС: 512), *надійний – безнадійний* (НАУС: 513);

– анти- (префікс, який позначає протилежність або протидію): *фашист – антифашист* (НАУС: 501), *герой – антигерой* (НАУС: 500).

Отже, обом мовам притаманне використання префіксів для позначення заперечення, при чому префікси «не-» в українській та «un-» в англійській мають подібне значення. Однак в англійській мові відзначається більш структурований підхід: певні префікси використовуються залежно від початкової літери слова, тоді як українська мова в цьому аспекті більш гнучка.

Висновки до розділу 1

Теоретичні засади дослідження префіксального способу вираження категорії заперечення передбачають аналіз використання префіксів для надання словам негативного або протилежного значення. Префікси виступають важливими морфологічними елементами, що можуть змінювати семантику слів, перетворюючи їх у протилежні за значенням. В українській мові до заперечних префіксів відносяться не-, без-, анти-, а-, дис- (дес-), ін- (іл-, ім-, ір-), в англійській – un-, dis-, di-, mis-, de-, non-, be-, counter-, a-, under-, il-, mal-, pre-, ter-. У різних мовах префіксальні способи заперечення мають свої особливості, що відображає їх культурні та лінгвістичні відмінності.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕФІКСІВ ІЗ ЗАПЕРЕЧНИМ ЗНАЧЕННЯМ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1 Етимологічні характеристики префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах

Щоб проаналізувати особливості префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах доцільно прослідкувати їх походження та семантичні відтінки. І. Захарчук пропонує досліджувати етимологію заперечних префіксів в контексті парадигми давньоанглійської, середньоанглійської та новоанглійської мови:

1) у давньоанглійській парадигмі заперечення використовуються різні префікси з негативними конотаціями, такі як *wan-*, *un-*, *mis-*, *for-*, *wip-*, *gain-*;

2) середньоанглійська парадигма заперечення поєднує негативні префікси, такі як *un-*, *mis-*, *for-*, *-læs*;

3) новоанглійська парадигма заперечення охоплює префікси з негативним значенням, наприклад *un-*, *in-* (*il-*, *ir-*, *im-*), *a-*, *dis-*, *mis-*, *re-*, *de-*, *counter-* (*contr-*), *anti-*, *pseudo-*, *mal-*, *non-* (Захарчук, 2015).

Детальніше зупинимось на кожному з заперечних префіксів англійської мови:

– *un-*: походження цього префіксу простежується до давньоанглійської мови, де він мав форму «*un-*» і означав заперечення або протилежність. Сам корінь префіксу має протогерманське походження, і його можна знайти в інших германських мовах, таких як німецька та голландська. Префікс *un-* залишається одним з найбільш продуктивних у сучасній англійській мові, використовуючись для формування прикметників, дієслів та іменників з заперечним значенням: *unknown* (НАУС: 468), *unlawful* (НАУС: 468), *unlettered* (НАУС: 468), *unlucky* (НАУС: 468), *unusual* (НАУС: 469).

– *in-* / *im-* / *il-* / *ir-*: ці префікси походять від латинського «*in-*», який також означав заперечення або протилежність. Різні форми (*im-*, *il-*, *ir-*) виникають через асиміляцію звуку перед приголосними (наприклад, «*im-*» перед «*m*» або «*r*»). Дані

префікси спостерігаємо у наступних лексемах: *immobile* (НАУС: 312), *impatient* (НАУС: 312), *incapable* (НАУС: 314), *indisposed* (НАУС: 317), *illogical* (НАУС: 311), *irrelevance* (НАУС: 324), *irresponsible* (НАУС: 324);

– non- походить від латинського «non», що означає «не» або «ні». Цей префікс набув поширення в англійській мові через латинський вплив на англосаксонську культуру та через середньоанглійський період, коли багато латинських слів увійшло до англійської лексики. Даний префікс знаходимо у наступних лексемах: *non-freezable* (НАУС: 364), *non-party* (НАУС: 364), *non-union* (НАУС: 364).

Тепер розглянемо етимологію заперечних префіксів в українській мові:

– не-: походження цього префіксу простежується до праслов'янської мови, де він мав ту ж форму і вживався для вираження заперечення. Праслов'янський корінь має спільне походження з іншими слов'янськими мовами, де «не-» виконує аналогічну функцію. Префікс не- зустрічаємо у наступних лексемах: *незламний* (НАУС: 773), *неістивний* (НАУС: 774), *некомпетентність* (НАУС: 774), *некритичний* (НАУС: 774), *ненормальний* (НАУС: 776);

– без-: даний префікс походить від праслов'янського «bez-», що означає відсутність чогось. У сучасній українській мові цей префікс виражає відсутність або заперечення: *безперервність* (НАУС: 513), *безпритульний* (НАУС: 513), *безсовісний* (НАУС: 514), *безсоромність* (НАУС: 514), *безхмарний* (НАУС: 514);

– анти-: походження цього префіксу можна простежити до грецького «anti-», що означає «проти» або «протилежність». Він потрапив до української мови через латинське та старослов'янське посередництво, і часто використовується у науковому та технічному контексті: *антипасат* (НАУС: 500), *антигерой* (НАУС: 500), *антитип* (НАУС: 501), *антициклон* (НАУС: 501), *антивоєнний* (НАУС: 500).

Таким чином, префікси із заперечним значенням в обох мовах мають глибоке історичне коріння і походять з різних джерел, включаючи германську, латинську, праслов'янську та грецьку. Вони зазнали еволюційних змін, адаптуючись до фонетичних, морфологічних і синтаксичних особливостей кожної мови.

2.2 Морфологічні характеристики лексичних одиниць із заперечними префіксами в англійській та українській мовах

У морфологічному відношенні лексичні одиниці з заперечними префіксами в англійській та українській мовах переважно виявляють схожі характеристики. Заперечні префікси, такі як un-, dis-, in-, im-, ir-, il-, non- англійської мови та префікси не-, без-, анти- української мови розміщуються перед базовим словом, тим самим змінюючи його значення на протилежне чи вказуючи на відсутність певного явища чи властивості. Цей процес відбувається шляхом створення нового слова, яке має зв'язок з його базовим словом, але протилежне йому в значенні. Наприклад, «honest» (чесний) перетворюється на «dishonest» (НАУС: 180) (нечесний) за допомогою префікса dis-, що вказує на відсутність чесності. Цей процес не тільки додає нові слова до лексикону, але й зберігає відносну структуру між базовими та утвореними словами.

Щоб зрозуміти, з якими частинами мови сполучаються ті чи інші заперечні префікси в українській та англійській мовах ми здійснили аналіз та його результати зафіксували у таблицях:

Таблиця 2.1. Сполучуваність заперечних префіксів англійської мови з частинами мови

Заперечувальний префікс	Частина мови	Приклади
Dis-	Дієслова	disagree, dislike
	Прикметники	dishonest, disorganized, disrespectful
	Іменники	disagreement, disappointment, disbelief
Un-	Дієслова	undo, uncover
	Прикметники	unhappy, untrue
	Прислівники	unfortunately, unwillingly
	Іменники	uncertainty, unfairness, untruth
Non-	Прикметники	nonbeliever, nonconformist
	Іменники	nonbeliever, nonconformist, nonfiction
In-	Прикметники	inaccurate, incapable, incomplete
	Іменники	inability, inequality, injustice

Im-	Прикметники	impossible, immature, imperfect
	Іменники	imbalance, immorality, impossibility
Ir-	Іменники	irregularity, irrelevance
	Прикметники	irregular, irrelevant, irrational
	Прислівники	irrationally, irrevocably, irresponsibly
Il-	Іменники	illegality, illegibility
	Прикметники	illegitimate, illegible, illiterate
	Прислівники	illegally, illegibly, illiterately

Тепер детальніше розглянемо сполучуваність українських заперечних префіксів з різними частинами мови:

Таблиця 2.1. Сполучуваність заперечних префіксів української мови з різними частинами мови

Заперечний префікс	Частина мови	Приклади
Не-	Прикметники	несміливий, некорисний
	Іменники	несправедливість
	Прислівники	недалеко, некоректно, нелегко
Без-	Прикметники	безкоштовний, безкорисливий
	Іменники	безлад, безглуздя
	Прислівники	безнадійно, безжалісно
Анти-	Прикметники	антикорупційний, антирадянський
	Іменники	антигерой, антифашист

З вище наведених таблиць можемо зробити висновок, що заперечні префікси української та англійської мов сполучаються з іменниками, прикметниками та прислівниками. Однак для англійської мови також характерне сполучення заперечних префіксів з дієсловами в окремих випадках, що не зустрічається в українській мові.

Усі проаналізовані заперечні префікси обох мов є продуктивними словотвірними морфемами і продукують новоутворення, які, як правило, належать до тієї ж частини мови, що й похідна основа.

2.3. Продуктивність заперечних префіксів в англійській та українській мовах

Для визначення продуктивності заперечних префіксів в англійській та українській мові ми сформували вибірку лексем із Новітнього англо-українського, українсько-англійського словника С. М. Крисенка. Всього вибірка склала 299 слів англійської мови та 500 слів української мови. На основі кількісних підрахунків, із усіх заперечних префіксів української та англійської мов ми виокремили основні, використання яких в якості словотворчих елементів найбільш яскраво характеризує закономірності та лексико-семантичні особливості префіксального способу словотворення.

В англійській мові це префікси *un-*, *in-*, *ir-*, *im-*, *il-*, *non-*. Розглянемо їх частотність більш детально:

– *un-* (124 лексеми – 42%), серед яких *unabashed*, *unable*, *unacceptable*, *unaccountable*, *unaccustomed*, *unbroken*, *unbuild*, *uncivil*, *uncomely*, *uncommon* (НАУС: 466), *undoubted*, *undying* (НАУС: 467), *unread*, *unsafe*, *unripe*, *unseen*, *unsuitable*, *unusual* (НАУС: 468) та інші.

– *in-* (89 лексем – 30%), серед яких *inaccessible*, *inaccurate*, *inactive*, *inalterable*, *inarticulate*, *incapable* (НАУС: 314), *incompetence*, *incomplete* (НАУС: 315), *indescribable*, *indifference* (НАУС: 316), *indistinct*, *inefficient* (НАУС: 317), *infelicity* (НАУС: 318), *insubordinate*, *insufferable* (НАУС: 321);

– *im-* (31 лексема – 10%), серед яких *immaterial*, *immeasurable*, *immobility*, *immoral*, *immortal*, *immovable*, *impatience*, *impeccable*, *imperfect* (НАУС: 312), *implacable*, *impolite* (НАУС: 313);

– *il-* (12 лексем – 4%), серед яких *illegal*, *illegible*, *illimitable*, *illiberal*, *illogical*, *illiteracy* (НАУС: 311);

– ir- (26 лексем – 8%), серед яких *irrational, irrecognizable, irreconcilable, irregular, irremovable, irreparable, irrepresible, irresistible, irrespective* (НАУС: 324);

– non- (17 лексем – 6%), серед яких *non-essential, non-existence, non-freezable, non-fulfilment, non-party, non-inflammable, non-persistent, non-productive, nonsense* (НАУС: 364).

В українській мові це наступні префікси

– не- (282 лексеми – 56%), серед яких *недієвість, недійсний, недоброякісний* (НАУС: 769), *незавершений, незадоволений, незаїманий, незаконний, незаплямований* (НАУС: 771), *немодний, неміцний, неможливий* (НАУС: 775), *неорганічний, неосвічений* (НАУС: 777) та багато інших;

– без- (181 лексема – 36%), серед яких *безбарвний, безболісний* (НАУС: 510), *безголовий, безглуздя, безграмотний, безгрошів'я, бездарний* (НАУС: 511), *безладність, безлюдний, безмежний, безмовний* (НАУС: 512), *безцеремонний, безцінний, безчестя* (НАУС: 514);

– анти- (37 лексем – 8%), серед яких *антиалкогольний, антибіотик, антивоєнний, антигерой* (НАУС: 500), *антисеміт, антисанітарний, антитіло, антициклон* (НАУС: 501).

З отриманих даних можемо зробити висновок, що кількість українськомовних слів із заперечними префіксами, що подані у Новітньому англо-українському, українсько-англійському словнику С. Крисенка практично вдвічі більша, ніж кількість англомовних. Причиною тому можуть бути відмінності у менталітеті (українська мова є надзвичайно багатою на різноманітні слова, що позначають семантичні відтінки одного і того ж явища, що пов'язано з говірливістю та відкритою душею українців, тоді як англійська мова більш консервативна та лаконічна).

Висновки до розділу 2

Заперечні префікси англійської та української мов мають різноманітне походження. Так, серед англійських зустрічаються заперечні префікси

германського походження, як, наприклад, *un-*, та префікси, запозичені в різний період розвитку з інших мов, в основному з романських (*dis-*) та латині (*anti-*), так і афікси, що були утворені безпосередньо на англійському ґрунті в результаті переосмислення морфологічної структури запозичених слів (*in-*). Українськомовні заперечні префікси здебільшого походять з праслов'янських мов (*не-*, *без-*) та грецької (*анти-*).

Заперечні префікси англійської та української мов переважно сполучуються з іменниками та прикметниками, рідше – з прислівниками. В англійській мові також зустрічаються випадки сполучення з дієсловами.

Досліджуючи продуктивність заперечних префіксів в англійській та українській мовах, ми виявили, що найбільш продуктивними на даному етапі розвитку англійської мови є заперечні префікси *un-* та *in-*. В українській мові це префікси *не-* та *без-*.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Система засобів вираження заперечення включає граматичний, морфологічний, лексичний, синтаксичний та імпліцитний способи. В контексті даної роботи ми розглядали саме морфологічний спосіб, зокрема реалізацію заперечення за допомогою заперечних префіксів в англійській та українській мовах. Теоретичні засади дослідження префіксального способу вираження категорії заперечення передбачають аналіз використання префіксів для надання словам негативного або протилежного значення. Префікси виступають важливими морфологічними елементами, що можуть змінювати семантику слів, перетворюючи їх у протилежні за значенням. В українській мові до заперечних префіксів відносяться не-, без-, анти-, а-, в англійській – un-, dis-, non-, il-, im-, in-. У різних мовах префіксальні способи заперечення мають свої особливості, що відображає їх культурні та лінгвістичні відмінності.

Для визначення особливостей використання тих чи інших заперечних префіксів в англійській та українській мові було проведено аналіз лексем з заперечними префіксами на матеріалах Новітнього англо-українського, українсько-англійського словника С. М. Крисенка. Було встановлено, що заперечні префікси в обох мовах відіграють вирішальну роль у зміні значення слів на протилежність. Ці префікси мають різне походження: англійські заперечні префікси запозичені германської (un-), романської (dis-) та латинської (anti-) мов, тоді як українські заперечні префікси походять з праслов'янської (не-, без-) та грецької (анти-). Найбільш продуктивними негативними префіксами в англійській мові є un- та in-, тоді як в українській мові високопродуктивними є не- та без-.

РЕЗЮМЕ

Дана робота присвячена вивченню теми порівняльного аналізу префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах (на матеріалі лексикографічних джерел). В першому розділі розглянуто в загальному мовну категорію заперечення та проаналізовано префіксальний спосіб вираження цієї категорії в англійській та українській мовах. В другому розділі розглянуто особливості префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах. Дослідження етимологічних та морфологічних характеристик цих префіксів допомагає зрозуміти їх походження та будову. Крім того, здійснено аналіз продуктивності цих префіксів у вивчених мовах, що дає уявлення про їхню поширеність та вживання у сучасній мові. У роботі висвітлено різноманітні аспекти категорії заперечення та характеристики префіксів із заперечним значенням в англійській та українській мовах, що сприяє глибшому розумінню їхньої природи та функціонування.

Ключові слова: заперечні префікси, англійська мова, українська мова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баган, М. (2010). Заперечні номінації в українськомовній інтерпретації світу. *Мовознавчий вісник*, (10), 258-262.
2. Верба, Г.В. & Верба Л.Т. (1995). Довідник з граматики англійської мови. К.: Освіта/
3. Войналович, Л. П. (2016). Функціонування заперечення в сучасній англійській мові. *Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Філологічна*, (61), 33-34.
4. Захарчук, І. О. (2013). Становлення афіксального заперечення у новоанглійській мові. *Наукові записки/редкол.: О. Семенюк [та ін.]*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 564-567.
5. Захарчук, І. О. (2015). Динаміка заперечення в англійській мові: методи дослідження. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (15 (2)), 48-50.
6. Кардаш, Л. (2015). Проблема заперечення: універсальність та визначення категорійного статусу. *Теоретична і дидактична філологія*. №19. С.209-218.
7. Кардаш, Л.В. (2007). Взаємовідношення категорій заперечення та модальності. *Проблеми граматики і лексикології української мови*. К.: НПУ ім М.П. Драгоманова. № 3. 110-115.
8. Комарницька, І. І. (2011) Засоби вираження категорії заперечення у сучасній англійській мові [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/13_EISN_2013/Philologia/3_136711.doc.htm.
9. Кочерган, О. О. (2017). Заперечні префікси в сучасній англійській мові. *Мови та літератури у полікультурному суспільстві: Матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (17 листопада 2017 р.)*. С.38-39
10. Медвідь, К.М. & Швачко, С.О. (2014). Категорія негації як фундаментальний лінгвістичний феномен. *Філологічні трактати*. Т.6, № 1. С.109-113
11. Паславська, А. (2004). Зіставно-типологічний аналіз афіксального заперечення у германських, слов'янських та романських мовах *Проблеми*

семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб .наук. праць. К.
Вип. 4. 66 – 78

12. Паславська, А. Й. (2005). Заперечення як мовна універсалія : принципи, параметри, функціонування. Львів: Видавн. центр Львів. ун-ту ім. І. Франка.
13. Пилипчук, М. Л. (2015). Особливості перекладу англійських заперечних конструкцій українською мовою на різних мовних рівнях.
14. Сердюк, Н. Ю. (2012). Порівняльно-зіставний аналіз вираження заперечень (на матеріалі оригіналу сучасного англійського художнього твору та його українського перекладу). *Мова і культура*, (15, т. 2), 359-367.
15. Iyeiri, Y. (2005). *Aspects of English Negation*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company.
16. Jespersen, O. (1917). *Negation in English and Other Languages. Selected Writings of Otto Jespersen*. L. : George Allen & Unwin Ltd.

ДОДАТОК

Банк слів із заперечними префіксами в англійській та українській мовах

Un-	<ul style="list-style-type: none"> – unabashed – unable – unacceptable – unaccountable – unaccustomed – unaffected – unalterable – unapt – unasked – unattainable 	<ul style="list-style-type: none"> – unbound – unbroken – unbuild – uncivil – unclose – uncomely – uncommon – undesirable – undoubted – undying 	<ul style="list-style-type: none"> – unearned – unquotable – unread – unsafe – unripe – unseen – unskilled – unsuitable – unvoiced – unusual
In-	<ul style="list-style-type: none"> – inaccessible – inaccurate – inactive – inalterable – inarticulate – incapable – incertitude – incessant – incivility – incommunicable 	<ul style="list-style-type: none"> – incompetence – incomplete – indecent – incorruptible – indescribable – indifference – indiscreet – indistinct – inefficient – inequality 	<ul style="list-style-type: none"> – inexperienced – infelicity – informal – ingratitude – inhuman – insubordinate – insufferable – insuperable – intemperate – insufficient
Im-	<ul style="list-style-type: none"> – immaterial – immeasurable – immobility – immoral – immortal 	<ul style="list-style-type: none"> – immovable – impatience – impeccable – imperceptible – imperfect 	<ul style="list-style-type: none"> – impermanent – impersonal – implacable – impolite – impossibility
Il-	<ul style="list-style-type: none"> – illegal – illegible 	<ul style="list-style-type: none"> – illimitable – illiberal 	<ul style="list-style-type: none"> – illogical – illiteracy

Ir-	<ul style="list-style-type: none"> – irrational – irrecognizable – irreconcilable 	<ul style="list-style-type: none"> – irregular – irremovable – irreparable 	<ul style="list-style-type: none"> – irrepressible – irresistible – irrespective
Non-	<ul style="list-style-type: none"> – non-essential – non-existence – non-freezable 	<ul style="list-style-type: none"> – non-fulfilment – non-party – non-inflammable 	<ul style="list-style-type: none"> – non-persistent – non-productive – nonsense

Не-	<ul style="list-style-type: none"> – недієвість – недійсний – недоброякісний – недосвідчений – недружній – неекономний – неенергійний – неефективний – неживий – нежонатий – непрофесійний 	<ul style="list-style-type: none"> – незабутній – незавершений – незадоволений – незайманий – незаконний – незаплямований – неінформований – неїстівний – некорисний – некультурний – нелегальний 	<ul style="list-style-type: none"> – немодний – неміцний – неможливий – ненадійний – неоднаковий – неорганічний – неосвічений – неощадливий – неперервний – неповноцінний – непоказний
Без-	<ul style="list-style-type: none"> – безбарвний – безбожжя – безболісний – безвідмовний – безголовий – безглуздя – безграмотний – безгрошів'я – бездарний 	<ul style="list-style-type: none"> – безжалісний – безкарність – безкінечний – безкоштовний – безкорисливий – безликий – безладність – безлюдний – безмежний 	<ul style="list-style-type: none"> – безперервний – безплідний – безповоротний – безпритульний – безрадісний – безрезультатно – безсоромність – безцеремонний – безцінний

	– бездонний	– безмовний	– безчестя
Анти-	– антиалкогольний – антибіотик – антивоєнний – антигерой	– антипатія – антисеміт – антисанітарний – антитіло	– антитоксин – антифашист – антифриз – антициклон